

GESCHIEDENIS

Dit jaar markeert het honderdste geboortjaar van rechtsfilosoof en oud-partijvoorzitter Jan Glastra van Loon. In gesprek met Coen Brummer, vertellen D66'ers Daniël Boomsma en Flip de Groot waarom het de hoogste tijd is om deze vergeten D66-denker op een voetstuk te plaatsen.

Vergeeten voorloper

Coen Brummer is directeur van de Mr. Hans van Mierlo Stichting.

Daniël Boomsma, oud-medewerker bij de Van Mierlo Stichting, is speechschrijver op het ministerie van Sociale Zaken.

Flip de Groot, voorheen o.a. wethouder en Statenlid voor D66, is oud-leerling van Glastra van Loon.

Coen Brummer: "Julie plaatsen Jan Glastra van Loon op gelijke hoogte met kopstukken als Hans van Mierlo en Jan Terlouw? Leg uit."

Flip de Groot: "Op talloze manieren is hij van onschatbare waarde geweest. Nog vóór de oprichting van D66 had hij met zijn beroemde essay *Kiezen of delen* uit 1964 grote, zo niet beslissende invloed op de democratische vernieuwingsagenda van de oprichters van D66. Na zijn periode als staatssecretaris van Justitie in het kabinet-Den Uyl, heeft hij de partij uit het slop getrokken. Het ledencongres had in 1974 nog bijna voor opheffing van de partij gestemd. Daarop trok Glastra van Loon – inmiddels partijvoorzitter – samen met partijleider Jan Terlouw het land in om de partij te redden. Als er een D66-Mount Rushmore zou zijn, dan hoort daar zijn beeltenis op."

Daniël Boomsma: "Met name die invloed op de democratische vernieuwingsagenda is niet te onderschatten. Hans van Mierlo en Hans Gruijters waren natuurlijk de gangmakers, maar Glastra van Loon was hen met *Kiezen of delen* twee jaar voor. Daarin formuleerde hij een uitgebreide systeemkritiek op de verouderde

Nederlandse democratie. Die plaatste mensen in een toeschouwerpositie. Zijn slotstelling: de burger kiest de regering niet. Dat doen de kopstukken van politieke partijen tijdens de kabinetsformatie."

CB: "Als je dat essay leest, dan zie je het pleidooi voor een direct gekozen premier terug. Dat staat nu in het verkiezingsprogramma. Daar was Glastra van Loon dus de geestelijk vader van."

DB: "Zeker, maar het tragische is dat er nog nauwelijks een D66'er is die dat weet! De democratische vernieuwingsparagrafen in de verkiezingsprogramma's hebben vaak wat weg van een eerbiedige buiging naar het verleden, maar je moet natuurlijk niet vergeten waarom je ooit die voorstellen deed."

CB: "Een partijprominent zei eens iets als: *je hebt het verleden niet achter de rug, maar in de rug.*"

FdG: "Precies! En het mooie is ook dat Glastra van Loon op dit gebied nog steeds van waarde is. Lees het rapport van de staatscommissie parlementair stelsel, dan zie je dat zijn ideeën enorm actueel zijn."

Hans van Mierlo, Jan Glastra van Loon en Maarten Engwirda in 1983. foto Nationaal Archief / Anefo

CB: "Hoe verging het Glastra van Loon zélf in de politiek?"

DB: "Daarin bleek hij wat naïef. Als staatssecretaris van Justitie gaf hij in *Vrij Nederland* openlijk kritiek op de werkwijze van zijn ministerie. Dat liep zo hoog op dat premier Van Agt hem de laan uitstuurde. Maar zijn kritiek blijft interessant: hij vond dat de overheid teveel *naast* in plaats van *in* de samenleving stond. Het moest minder centralistisch. Hij pleitte voor meer vrijheid bij de uitvoering en meer maatwerk om mensen écht te helpen. In zijn boekje *Kanalen graven* zette hij dat verder uiteen."

CB: "Julie noemen hem ook een ideologische aanjager. Waar zie je dat terug?"

FdG: "Het pragmatisme kwam bijvoorbeeld van hem. Hij geloofde dat het streven naar een 'ideaalstaat' maatschappelijke oplossingen in de weg zat, die echt iets doen voor het welzijn. Zo'n ideaalstaat staat ook het bijstellen van je eigen uitgangspunten in de weg. Daarom had hij weinig op met dogmatische beginselen, maar meer met 'actiebeginselen' die hij voor de partij opstelde. Ondanks het later toegevoegde label

'sociaal-liberaal' klinkt dat gedachtegoed nog steeds door."

DB: "In de nieuwe editie van *Idee*, het tijdschrift van de Van Mierlo Stichting, schrijven we meer over zijn visie op de open samenleving. En over hoe hij D66 zag. Hij vond bijvoorbeeld dat de partij geen veilige *catch-all* middenpartij was. Dat zou ten koste gaan van vernieuwingsgezindheid."

CB: "Dat lijken me woorden om ter harte te nemen. Wat zijn jullie nog meer van plan om hem te eren?"

FdG: "Corona was spelbreker bij een gepland seminar. Hopelijk kan dat volgend jaar alsnog. Verder streven we naar een jaarlijkse Jan Glastra van Loon-lezing. Niet alleen om hem te herinneren, maar ook om nieuwe ideeën op te doen. Hij verdient meer dan een mooie vrijwilligerspenning, die nu wordt uitgereikt aan mensen die iets bijzonders hebben gedaan voor de partij op landelijk en Europees niveau."

DB: "Daarnaast heeft Flip een compendium geschreven waarin zijn belangrijkste werken zijn samengevat. Zelf ben ik ben bezig met de eerste stappen richting een biografie." ■

Jan Glastra van Loon
1920-2001

1961-1966
Hoogleraar rechtsfilosofie, Rijksuniversiteit Leiden

1964
Publicatie *Kiezen of delen* in Nederlands Juristenblad

1966-1973
Rector ISS (Institute of Social Studies) Buitengewoon hoogleraar rechtsfilosofie, Rijksuniversiteit Leiden

1973-1975
Staatssecretaris van Justitie, kabinet-Den Uyl (PvdA, KVP, ARP, PPR, D'66)

1976-1979
Partijvoorzitter D'66 (toen nog mét apostrof)

1977-1985
Hoogleraar rechtsfilosofie, Universiteit van Amsterdam

1980-1985
Voorzitter Eerste Kamerfractie D'66

1980-1999
Lid Eerste Kamer namens D66